

MOĆ PATETIKE I NEMOĆ REŽIJE

Piše: Elvis Ljajić

HNK Osijek u Brčkom je gostovao s predstavom „Moć zemlje“, koja je inscenacija drame Janka Matka, hrvatskog pisca takozvane pučke književnosti. Radi se o melodrami u čijem je centru ljubavni odnos Vere, vlastelinske kćeri, i Đure, seljačkog sina. Preko ovog odnosa zapravo se želi pričati poznata priča o klasnim odnosima i podjelama među ljudima koje proizilaze iz specifičnog ustroja društva. Sličnih dramskih tekstova ima mnogo, a za one među njima koji ostanu živi i ne budu zaboravljeni, pa još ponekad budu postavljeni na scenu, reći ćemo da su uspješnije napisani. Ali, igranje Janka Matka prije će biti osjećaj za domaći tekst koji postoji u osječkoj kazališnoj kući, u čijem imenu ipak стоји HNK, što svakako treba poštovati.

S melodramom uvijek postoji opasnost od pretjeranog patosa, odnosno skliznuća u patetiku, a čini se da je to jedan od problema ove predstave. Problem ove vrste sa sobom nužno nosi još neke, koji onda zaista postaju strašan teret predstave. Redatelj i dramaturg Želimir Mesarić nije uspio pronaći način da izbjegne suvišnu patetiku i da iz drame izvuče ono što pozorišnoj sceni treba, a da potisne ono što su doslovnosti i banalizacije koje ona ne podnosi. Redateljsko čitanje ovog komada dovelo je do toga da glumci imaju jako težak zadatak da svoje likove igraju uvjerljivo. Oni su često opterećeni mudrijaškim replikama koje bi u sebi da nose tajne svijeta, a zapravo su ništa osim praznih fraza. Kako vjerovati likovima koji ih izgovaraju? Scenografska rješenja u svojoj fotografsko-realističkoj pretjeranosti ovom utisku

dodatno doprinose. Da li zaista moramo imati fotografiju njive da bi u pozorištu shvatili da su likovi na njivi? Da li se na scenu mora donijeti zemlja da bi shvatili da likovi kopaju zemlju? Šta bismo mogli čitati iz ovih redateljskih i scenografskih odluka, osim velikog nepovjerenja u pozorišnu igru ili zaboravljanja pozorišnih konvencija koje računaju s tim da publika ima sposobnost imaginacije. Ne mora se, dakle, sve nacrtati. Štaviše, ne bi se smjelo. A nije li najavljivanje ulazaka likova na scenu puštanjem zvuka rzanja konja i topota konjskih kopita upravo to crtanje koje je toliko suvišno, da osim izazivanja mjestimičnog smijeha u publici, nema nikakvu drugu funkciju.

Prisutno je u ovoj predstavi još nekoliko problema režije, ali onaj koji se ne smije ne spomenuti jeste problem mizanscena. Glumci se često nalaze u položaju da govore publici okrenuti leđima ili da zaklanjavaju jedni druge što u profesionalnom pozorištu ne bi smio biti slučaj (osim ako se radi svjesno i s određenim ciljem). Također, u nekoliko navrata se dogodilo da likovi govore istovremeno, pri čemu nikoga nije moguće razumjeti, ili da podijeljeni u parove koji su raspoređeni širom scene istovremeno mrmljaju međusobno, a svrha toga autoru ovog teksta je nerješiva misterija.

Dakle, kada se radi o predstavi „Moć zemlje“, možemo stvari sumirati otprilike ovako: pohvalna je odluka da jedno hrvatsko narodno kazalište pokazuje svijest o hrvatskoj dramskoj književnosti i da se odlučuje baviti njom, čak i ako se radi o skrajnutom piscu čija djela nisu previše poznata ili cijenjena. Ali, postavljati melodramu danas sa sobom nosi izazove s kojima se mora suočiti na drugačiji način nego što je to učinjeno u ovom slučaju.

MELODRAMATIKA KASTINSKE PODJELE

Piše: **Srdjan Vukadinović**

Predstava „Moć zemlje“, u produkciji Hrvatskog narodnog kazališta iz Osijeka, u režiji Želimira Mesarića, je nastala po romanu i dramatizaciji Janka Matka, jednog od najznačajnijih predstavnika tzv. pučke književnosti na južnoslovenskom prostoru. Istoimenom Matkov roman je objavljen 1944. godine.

Inače, u svojim djelima Janko Matko nastoji da do kraja razobliči sve zablude jednog lokalnog identiteta, onog slavonskog, koje se nerijetko iskazuju u ispoljavajućim slojnim razlikama, zabladama, strastima, trvrdoglavom ponusu i svemu onome što je sudbinsko opredjeljenje ili nauk zavičajnog lokaliteta.

U priči o plemičkoj porodici Jurić, kojom se bavi komad „Moć zemlje“, nastoje se još više statusne razlike, koje žive svojim intenzitetom do određenog trenutka, izoštiti i pootkriti, tako da one nisu klasne, već kastinske. U klasnom društvu je moguće da zajednica dvoje ljudi, kao i ostali momenti njihovog „neposrednog dodira“ ne izazove otpor, gnjev i neodobravanje. Nije sporno da se neodobravanja i

neslaganja povodom zajedničkog života dvoje ljudi javljaju i u društвima i sredinama koja nisu podijeljena po klasnom ili nekom drugom netolerirajućem odnosu. Razlozi za to mogu biti različiti, pa čak i odisati strukturu klasnosti društva. Ali, sasvim nešto drugo je kada se u društvu sistemski i strukturno, tradicijski i svjesno, već unaprijed zna kakva budućnost može biti pokušaj ka zajedništvu kakvo promovišu Vera Jurić (Matea Grabić) i Đuro Krnečić (Ivan Ćaćić) u osječkoj predstavi koja je videna na festivalskoj pozornici XXXIII Susreta pozorišta / kazališta u Brčkom.

Jedino u kastinskom društvu, kakvo je ono u Indiji, nije moguće sklopiti brak i pomisliti na takve i slične oblike zajedništva. U tim društвima ne postoji ili ne funkcioniše moć zemlje koja bi mogla da dovede u pitanje takav demonski i neljudski poredak. Čak i u neodgovornim sustavima kakav je kastinski rijetko se mogu sresti fenomeni moći zemlje. Takvi sistemi su neodgovorni i bezosjećajni prema svojim podanicima, jer nemaju razumijevanja ni za minimum onoga što može otvoriti, davno nataložene, čvrsto začaurene odnose. Iskorak protiv tog nehumanog

Osvrt MOĆ ZEMLJE

odnosa nastoji se spriječiti u svakom trenutku. Moć zemlje u pomenutim društvima još nije na onom stupnju razlučenosti dobra od zla, i sreće od nesreće, kao što je to u zemlji koju pokazuje Matkova i Mesarićeva predstava.

Razobličavanje zavičajnog identiteta u totalitetu svih njegovih mana je ono suštinsko što se nastoji pokazati u predstavi „Moć zemlje“. U početku odlučno opirući se i mogućnosti da Vera i Đuro žive zajedno, obje porodice koje samo prividno i potpuno neobjašnujuće dijeli nekakav javno promovisani jaz o razlikama koje se osim u svom spoljnom šminkeraju nikako ne mogu ni primijetiti u strukturi ljudskih vrednota, popuštaju takvim nazorima sredine. Nije ih trebalo mnogo ubjedivati da sreću ljudima ne donose neka tradicijski propisana načela, već kvalitet njihovog života koji su sposobni da sami kreiraju.

Čak i oni koji su bili najrigorozniji u potenciranju razlika, plementnih i neplemenitih, shvaćenih u njihovoј vizuri kroz boju krvi samo, a ne kroz vrhovne vrijednosti koje krase čovjeka koji je tih odlika, kao što je bila Vera Jurić, uvidaju besmislenost svojih zabludejelih shvatanja. Ako je moć zemlje takva, kao što je u Matkovom i Mesarićevu projekciju da svom silinom razara te potmule sile onda se desava onakva transformacija u shvatanju i poimanju (ne)vrednota. Tada je moguće da svu ljepotu života i Vera poslije Đurine smrti uvidi u domu gdje je sreća, zadovoljstvo, sklad i harmonija. Nevraćanjem na plemičko imanje svojih roditelja poslije suprugove smrti, već odluka da ostane тамо gdje se osjetila zadovoljnijom i sretnijom ona dovodi u pitanje jedan bezlični poredak kastinskih, pa i klasnih vještački promovisanih razlika koje nisu esencijalna bit čovjeka.

Nagli rezovi u društvenoj svijesti, kakvi su naznačeni u komadu „Moć zemlje“, mogući su kroz neku lakšu i pitkiju dramsku formu kakva je melodrama. Pored toga što ona ima ulogu da zabavi, ima u svojoj strukturi i tu edukativnu ulogu što se pokazuje ispravnim. Kroz takvu izražajnu dramsku formu je i realizovana osječka predstava. Čitljiva i gledljiva, pitka i jasna ona je bila prava predstava za doživljavaoca kazališnog djela.

Izražajnu dramsku jednostavnost upotpunjuje i minimalistička, značajnim dijelom funkcionalna scenografija. Koristeći video zapise u dodatnom oslikavanju zavičajnih slavonskih lokaliteta i scenskih radnji u predstavi se potpuniye i zaokružuje odnos prema nečemu što je izvorno i specifično.

Uloge koje su svojom kreacijom bile na nivou melodramatičnosti i onoga što se od toga žanra očekuje u predstavi „Moć zemlje“ i produkciji HNK Osijek, pored dvoje glavnih protagonistica (Vera i Đuro), ostvarili su i: Davor Panić, Ljiljana Krička Mitrović, Ivana Gudelj, Duško Modrić, Antonio Jakupšić, Aleksandar Bogdanović i drugi.

Obilježilo je osječku predstavu dvostruko zanimljivo stanje njenog ispoljavanja u scenskoj formi. Na jednoj strani je gledljivost, pitkoća i jednostavnost scenskih rješenja a na drugoj je moć kazališta iskazana kroz „Moć zemlje“ da se suprostavi vještački i nehumano stvorenim i formiranim razlikama u glavama ljudi o nedodirljivosti zbog kastinsko/klasnih (ne)vrednota koje zanemaruju čovjekovu bit, u čijoj je osnovi da bude sretan i zadovoljan.

ŽIVOT PIŠE ROMANE

Piše: Mladen Bićanić

Ta krilatica, prema svjedočenjima suvremenika, bila je i književni moto pisca Janka Matka (Brlenić pokraj Krašića, 1898 – Zagreb, 1979) autora opusa od dvadesetak romana objavljenih između 1938. i 1978. godine, povijesnom tematikom, prožetog ljubavnim zapletima i religioznošću. Djela Janka Matka su dostizala i danas nepojmljivu tiražu od nekoliko stotina tisuća primjeraka. Pod svjetla pozornice, prije ravno godinu dana, dovodi ga umjetnički ansambl Hrvatskog narodnog kazališta u Osijeku – redatelj Želimir Mesarić postavlja „Moć zemlje“, autorovu dramatizaciju istoimenog romana tiskanog prvi put 1944. godine, koju potpisuju sam autor.

U hrvatsku književnost Janko Matko, inače obučeni i školovani urar, optičar i draguljar, ulazi prije ravno stotinu godina i to pripovijetkom „Doći će kući, majko“. Prvi roman, „Žrtva“, dva desetljeća kasnije, inscenaciju doživljjava također na pozornici HNK u Osijeku, tada je to Hrvatsko državno kazalište, dramatizaciju i režiju potpisuje dr. Marko Fotez, praizvedba je bila 1944., kada je i objavljen roman „Moć zemlje“, s kojim je povezuju neke podudarnosti. Naime, u oba romana riječ je o „nemogućim ljubavima“, koje su, zbog staleških razlika, u ondašnje vrijeme i u društvu koje je izrastalo upravo na toj društvenoj strukturi, u kojoj je svaki sloj: plemstvo, građanstvo i seljaštvo imalo precizno određen i fiksiran društveni položaj, u takvim uvjetima, bile praktično nepojmljive. U „Žrtvi“ Matko opisuje ljubav stvarne, povijesne osobe – grof Stipe Erdoedy, dakle plemić, čak i utjecajni član tadašnjeg Hrvatskog sabora, zaljubljuje se u prelijepu mladu seljanku Ljubu i ta veza svojedobno uzrokuje skandal u hrvatskim aristokratskim i građanskim krugovima. U romanu „Moć zemlje“, temeljenom također na primjeru iz života na koji je sam Matko naišao, situacija je obrnuta: ovdje mlada,

obijesna i ohola vlastelinka svoju ljubav poklanja seljaku, odbacuje sve što je veže za rodnu kuću, položaj, bogatstvo i moć koju posjeduje, udaje se za odabranika srca svoga i preobražava se u autohtonu seljanku. Već tim, dakle, prvim romanima, Janko Matko vrlo precizno definira što ga zanima kao pučkog pisca: prije svega, to su priče vezane za hrvatski narod, svaka je fabula zasnovana na istinitom događaju a teme variraju – susrećemo tu, kao što je to slučaj u spomenuta dva romana, ljubav sputanu klasnim razlikama, potom ljubav spojenu s osjećajem dužnosti, Matko nam izlaže i povijest hrvatskih plemenitaša, nesretnu historiju izrabljivanih žena i nezakonite djece, pa opet govor o ljubavi, ovaj put između dvoje mladih ali, nažalost, povezanih rodbinski, a u romanu „Kardinalova ljubav“, objavljenog posthumno, a napisanom šezdesetih godina prošloga stoljeća opisuje i manje poznate epizode iz života Alojzija Stepinca, s kojim je išao u isti razred krašićke osnovne škole i s kojim je ostao i dalje vezan.

Najkraće rečeno, tematika iz nacionalne povijesti, domoljublje i duhovna religioznost, a sve to prožeto snažnim emocijama, zamršenim i neočekivanim zapletima i obratima kroz koje prolaze njegovi junaci u postizanju svog životnog cilja, uz naravno žrtve, odricanja, pobjede i posrtanja, ono je što ga je učinilo toliko popularnim među pučanstvom, ali i uglavnom prešućenim od strane književne kritike.

Sve te odlike možemo pronaći i u predstavi „Moć zemlje“, u izvedbi HNK Osijek, pa se nije teško složiti s ocjenom književnice Ivane Šojat zapisanom u programskoj knjižici predstave da je „Janko Matko, kojeg od milja nazivaju pučkim piscem (onako oholo svisoka) zapravo svojevrsni začetnik žanra kojeg bismo laički mogli prozvati „stvarnosnom sapunicom“ ...Njegove sapunice, naime, temelje se na stvarnim dogadjajima, stvarnim ljudima koji su doista vlastitim odlukama proživjeli te, gotovo nevjerojatne životne priče.“

Adnan Lugonić

Režija: Srđan Vuletić

Kad bi naglas *govorili*

Asistent režije: Amra Mehicić • Dramaturg: Adnan Lugonić, Vedran Fajković • Kostimograf i scenograf: Adisa Vatreš Selimović
Asistent kostimografa i scenografa: Lejla Šarac • Muzika: Dino Šukalo • Inspicijent: Rade Jagličić

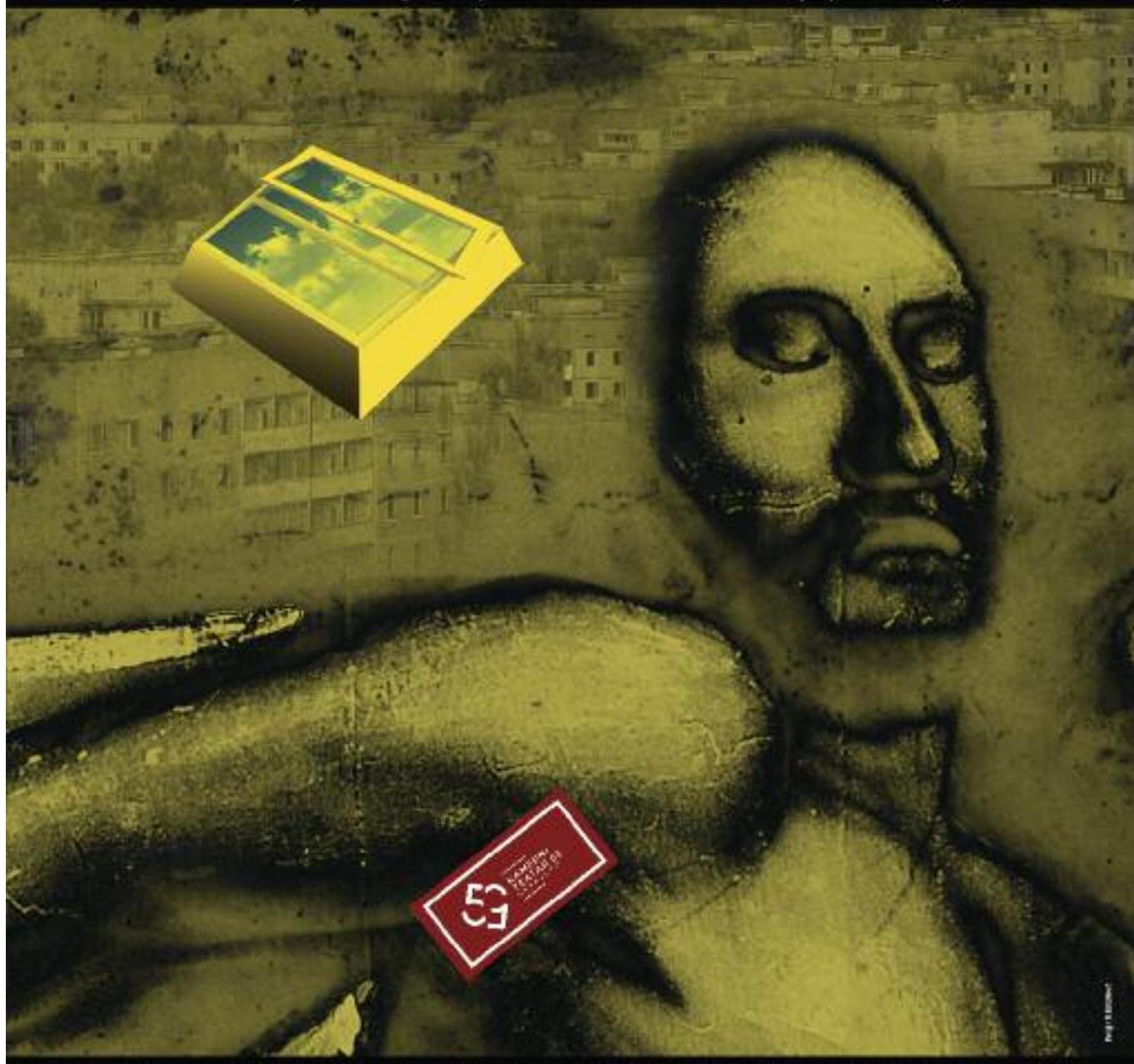

Foto: A. Knežević

Igraju: Muhamed Hadžović, Maja Izetbegović, Dragan Jovičić, Jasna Ornela Bery, Feđa Štukan, Vanesa Glodo, Senad Alihodžić, Dino Sarija, Rijad Gvozden, Dina Mušanović, Igor Skvarica, Boris Ler, Saša Petrović

LJUBAV NA KRAJU UVIJEK POBIJEDI

Razgovarala: Danijela Regoje

Ivana Gudelj, glumica

Igrate stariju sestru, Jelu, iz plemićke porodice Jurić, koja se dosta razlikuje od svoje mlađe sestre Vere... Jela je, za razliku od sestre, vrlo nježna, plaha, profinjena i jako vezana uz svoju majku.

Da, ja sam više plaha, a Vera je onako više muški nastrojena i ima svoje ciljeve. Zna što želi u životu, međutim, život ju je odnio u drugom pravcu. Jela je u sretnom braku, voli svog Ivu, mada on nije iz plemićke obitelji, ali njen otac je prihvatio da se ona uda za njega iz ljubavi, međutim, Veru želi odvesti na neki drugi put. Ona je više privržena svom ocu a, Jela više svojoj majci. Jela voli Veru, podržava je u svemu, iako joj nije svejedno kada prizna da je zaljubljena u seljaka, jer, naravno, misli joj sve dobro i misli da neće biti sretna s njim. Na kraju se, ipak, ispostavi da je sretna s njim, ali je završetak, nažalost, tragičan.

Radnja predstave 'Moć zemlje' temelji se na istoimenom romanu Janka Matka, objavljenom 1944. godine. Koliko je ta činjenica uticala da odgovornost glumaca u kreiranju pojedinih likova, pa i vaše Jele, bude veća?

Naravno, bila je velika odgovornost. Mi smo trebali dati sve od sebe da približimo publici kakvi su zapravo likovi u romanu i mislim da smo u tome uspjeli. Publika jako dobro prihvaća ovu predstavu bilo da se radi o mlađoj ili o starijoj, a mi smo sretni što smo napravili dobar posao. Jako smo dobar ansambl, moram to naglasiti, lijepo smo radili s redateljem Želimirom Mesarićem i stvarno smo ponosni na ovu predstavu. I mislim da je dosta poučna.

I ova predstava to pokazuje - ljubav i zemlja izvor su života a, kako stoji u podnaslovu ovog komada, ovo je drama o nemogućoj ljubavi i plodnoj slavonskoj zemlji...

Da, vrlo zanimljivo. Jednostavno su plemićke obitelji više privržene materijalnom. Međutim, ova siromašnija strana je više privrženija zemlji nego mi, jer mi, naravno, sve kupujemo. Vidjeli ste i čuli u replikama, kako govori otac da će sve platiti da Vera bude sretna, a ta siromašna obitelj sve sama radi svojim rukama. Mukotrpno se trude, rade i žele osigurati svojoj obitelji dobar život.

Ovo je velika ansambl predstava. Koliko cijeloj ekipi prijaju komplimenti da predstava podsjeća na grčke klasike, kako su je okarakterisali pojedini kritičari u Hrvatskoj?

Naravno da nam to puno imponira i ima nas zaista puno u predstavi. Neke su uloge malo manje, neke su veće, ali su sve vrlo bitne i jednostavno, bez ni jednog lika ne možemo. Svaki lik je vrlo bitan za ovu predstavu. Ima svoj cilj, svoju radnju i svi smo radili zajedno uz pomoć redatelja Mesarića i napravili smo jako dobru i poučnu predstavu.

Vi ste u stalnom angažmanu u HNK Osijek. Između ostalog, igrali ste i u predstavama koje su režirali Emir Hadžihafizbegović i pokojni Sulejman Kupusović, „Cijena sreće“ i „Hotel – slobodan promet“ u tom teatru. Kakva iskustva i sjećanja nosite s tih projekata?

Ja imam sva pozitivna iskustva i meni, kao mladoj glumici, je vrlo velika čast da prođem sa što više redatelja na radu na predstavi. Imam lijepa iskustva. Sretna sam, zadovoljna, što mi se, kao mladoj glumici, pruža prilika da radim s ljudima izvan lijepe naše Hrvatske, tako da sam stvarno ponosna, sretna i zadovoljna i želim nastaviti surađivati sa svim mogućim redateljima, sa kojima mi se pruži prilika za rad.

Emir Hadžihafizbegović je u HNK Osijek režirao komad „Cijena sreće“. S obzirom da je on prvenstveno glumac, jeste li od njega dobili neke korisne glumačke savjete?

Da, kako mi se svidio savjet koji mi je rekao. Kako sam ja iz Splita, onda mi ponekad zna izletjeti taj splitski naglasak, a on mi je rekao da kada je radnja točna da apsolutno nije bitan naglasak. Dakle, to mi je vrlo drag savjet i to mi je pomoglo.

Pomenuli ste da ste iz Splita. Vaš otac je Ivan Gudelj, legendarni fudbaler bivše Jugoslavije koji je svoju karijeru prekinuo u 26. godini, ali i on je pokazao, kao, uostalom i predstava, da je snaga volje, ipak, najvažnija...

Naravno. On je napisao knjigu, biografiju, „Hajdučka priča“ i naravno, ponosna sam na svog tatu, ali bih isto voljela da ljudi zapamte moj rad. Da me ne prepoznaš samo po njemu nego kao mladu, perspektivnu glumicu... Žao mi je što se to njemu dogodilo, ali u knjizi se može pročitati dobar savjet- da kada istinski slijediš svoj san sve se može postići i da nikada ne treba odustajati od svojih snova. Moj tata je, nažalost, u 26. godini prekinuo svoju karijeru zbog hepatitisa B, ali, evo, uspio je sve to prebroditi.

Manje je poznato da se i Vaš otac okušao u glumi, u kulturnoj seriji „Prosjaci i sinovi“. Jesu li to, ipak, geni zasluzni što ste se i vi našli u glumi?

Da, to malo ljudi zna. Ja sam ga gledala u „Prosjacima i sinovima“, to je jako mala uloga, ali mislim da sam, ipak, talenat pokupila na svoju pokojnu majku. Ona je trebala pjevati u grupi „Magazin“, međutim, odlučila se za obitelj tako da nije otišla u te vode. Jako je dobro znala imitirati, glumiti po kući. Tata je bio više u sportu.

I na kraju, kako se Splićanka snalazi u Osjeku?

Prekrasno, ja sam oduševljena. To je velika razlika, ali mi stvarno dobro dođe nakon temperamentnog Splita doći u mirnu Slavoniju. Stvarno sam sretna i zadovoljna što mi se pružila prilika da radim u Nacionalnoj kući u Osijeku i za sada sam tam, a kasnije ćemo vidjeti gdje će me život odvesti.

Matea Grabić, glumica

NEMA PREDAHU DOK SE ZASTOR NE SPUSTI

Razgovarala: Sanita Jerković Ibrahimović

Predivnu ljubavnu priču, na osnovu romana i dramatizacije Janka Matka, nastalom po istinitom događaju, brčan-

skoj publici su kroz predstavu „Moć zemlje“ ispričali sinoć glumci Hrvatskog narodnog kazališta Osijek. Mlada glumica Matea Grabić, u predstavi glumi oholu plemkinju

Veru pl. Jurić, koja se, zbog ljubavi prema težaku Žuri, odrekla porijekla i život u svili i kadifi zamijenila za seo-

ski dom i težak rad u polju.

Osječki HNK odlučio je da na repertoar postavi predstavu 'Moć zemlje', čime je, ustvari, revitalizirao hrvatskog pisca Janka Matka. Vi ste mlada glumica, a ipak ste imali tu čast da igrate glavnu ulogu u ovoj predstavi. Da li je to bio izazov za Vas i kako ste se snašli u svemu tome?

Prije svega, strašno smo se iznenadili kad smo vidjeli da ćemo raditi tu dramatizaciju, no kad smo malo bolje iščitali tekst shvatili smo zapravo da se možemo poistovjetiti s tom temom. Ljubav je tema koja je neiscrpna. Meni nije bio problem jer sam se fokusirala upravo na tu ljubavnu priču. I danas imamo društvo koje ima predrasudu prema dru-

gim vjeroispovjestima. To je nešto što nas je pratilo kroz cijelu povijest. Bilo kakve razlike između ljudi koji se vole, koje im staju na put i kako se bore da bi došli do svog cilja, do ostvarenja svoje ljubavi.

Život piše romane, pa tako i ovaj tekst od kojeg je nastala ova predstava. Zanimljivo je da je u njoj Vaš ljubav zbog koje ostavljate lagodan život, Vaš partner iz stvarnog života. Koliko Vam je to olakšalo ili otežalo ulogu?

To nam je uveliko pomoglo, i meni i njemu. Dočarati takvu ljubav na sceni, možda i veću od naše, nije lako. To ima i svojih prednosti i nedostataka. Nikada ne znate da li neki par, koji privatno funkcioniра, na sceni ima kemiju i može li dočarati takvu ljubav. Da li to uopće postoji između njih. Nekad vam se dogodi da s partnerom koga prvi put vidite imate bolju kemiju na sceni. Meni je osobno bilo lakše radići s mužem jer smo se mogli dogovorati, probati scene na razne načine, iako je to čovjek na čiji dodir sam navikla pa možda na neke stvari nisam odreagirala jer su one meni normalne i prirodne, što bi mi možda s nekim drugim partnerom bile izazov.

Pročitala sam da se reditelj nije pokajao što je upravo vama dvoma, bračnom paru, dodijelio glavne uloge.

Kad je saznao da smo mi privatno par insistirao je na tome da upravo mi budemo Đuro i Vera. Meni osobno je to prva velika uloga u kojoj sam imala toliku odgovornost i psihički i fizički jer jako puno ljudi ovisi o tebi. Kad si pokretač radnje nema predaha, stanke dok se zastor ne spusti.

Na sceni su tri generacije glumaca. Kako je bilo raditi međusobno?

Bilo je zanimljivo i za mene je to bio veliki izazov jer sam do sad uvijek bila ta koja sjedi u prikrajku, gleda i uči od starijih. A sad su oni isto tako morali imati strpljenja za nas, odnosno da i mi koji smo mladi moramo imati neki svoj proces. Možda bi oni to radili brže, spretnije i pametnije, ali dogodilo se veliko zajedništvo gdje su oni nama pomagali, a mi njih iznenadili u nekim stvarima. Bio je to lijep proces i to je ono što je glumcima najvažnije u radu na novoj predstavi.

Da li Vam je žao što priča nema sretan kraj?

U biti sam pozitivac i volim happy end iako nikada ne znamo što nam život nosi. Upravo zbog toga je ova priča još i jača, više dođe do publike. Veliko je to odricanje koje mlada žena napravi da bi joj se onda dogodila tragedija. Očito je njena ljubav bila jača kada je odlučila ostati.

Sama radnja smještena je u Slavoniji, a samim tim karakterističan je i taj slavonski dijalekt, ali i germanizmi. Kako ste se snašli sa tim?

U samom romanu to zapravo nije slavonska priča, već smo je mi prilagodili našem podneblju jer je zemlja nešto što je Slavoncima jako blisko. I gdje god smo igrali u našim županijama ljudi dobro reagiraju na to što im je blisko. Na Akademiji smo se svi susretali s raznim dijalektima, a imali smo i jednu staru gospodu, osobu koja nam se posvetila na tom planu tako da nismo imali problema da to savladamo.

U HNK Osijek ste u stalnom angažmanu od 2015. godine, a bili ste nominirani i za nagradu Hrvatskog glumišta za ostvarenje mladih umjetnika do 28 godina.

To je bilo prošle godine za predstavu „260 dana“ i to je bila velika stvar za mene. Sama nominacija je bila nešto što nisam apsolutno očekivala ali kad se dogodilo bilo je divno. Nagrade mi nisu najbitnija stvar ali je lijepo dobiti priznanje, pogotovo na samom početku.

Šta u tom smislu očekujete od brčanskih Susreta, pošto su takmičarskog duha?

Ovaj put nisam imala presing da se za nešto moram dokazati ili boriti. Nisam imala tremu koja bi možda uticala na moje igranje u predstavi, odnosno da ne uradim sve onako kako sam zamislila. Ovo je možda prvi ovakav susret za mene da sam u nekoj konkurenciji.

Na čemu sada radite?

Trenutno radimo „Vitez slavonske ravni“ Marije Jurić Zagorke, dramatizaciju njenog romana. Čak je bilo i ideja da radimo nastavak „Moći zemlje“ ali smo krenuli u totalno drugom smjeru. Naglasak tu nije na ljubavnoj priči iako je imao.

Ivan Čaćić, glumac

MOĆ LJUBAVI

Razgovarao: Mirsad Arnautović

Treće festivalske večeri ovogodišnjih Pozorišno/ kazališnih susreta u Brčkom je na teatarsku scenu dovela glumački ansambl Hrvatskog narodnog kazališta iz Osijeka koji je gledateljima donio jednu topnu životnu priču smještenu u neka pređašna vremena ali tako prepoznatljivu i danas. Predstava "Moć zemlje" autora Janka Matka i u režiji Želimira Mesarića je na najbolji način još jednom pokazala kako se po ko zna koji put sudsibina zna poigrati s ljudskim životima osobito kada se u sve to umiješa čarolija zvana "ljubav" i da smo zbog tog životnog začina spremni i na velika odricanja.

Pitali smo i glumca Ivana Čaćića koji u predstavi igra jednog od glavnih protagonisti, lik seljaka Đure, u kojeg se zaljubljuje vlastelinova kći, da li je i on igrajući ovaj komad to tako doživio.

Ovo je jedna jednostavna, topla ljudska priča i takva je i predstava u ovom ludom i užurbanom vremenu gdje ljudi tako malo komuniciraju jedni s drugima i već su zaboravili što je to jednostavnost i jednostavno nekom reći volim te ili mrzim te, nešto tako jednostavno a što nije emotikon, da

nije smajlić, da nije nekakav znak. Ne znam zašto ali ova predstava baš kod mladih ima najljepši i najbolji odziv. Drago mi je da smo uspjeli na takav nekakav način progovoriti o ljubavi i da to približimo mladima.

Kazalište treba raditi za mlade, da ih se obrazuje i mislim da smo na skroman način uspjeli natjerati neke da bar malo razmisle o ljubavi i prijateljstvu.

Mogu li mlađi danas razumjeti ove ogromne, gotovo nepremostive razlike u klasama na kojima se u predstavi toliko insistira i zbog kojih je ljubav među njima zabranjena?

Toga ima i danas jer i sad ljudi prvo pitaju "kako se neko preziva" pa odakle su njegovi i čime se bave. To je obavijeno nečim prividnim ali je evidentno da je ta razlika i prisutna i da se na nju gleda.

Je li stvarno moguće da se zbog ljubavi ljudi odreknu i svoje porodice i svojih najmilijih i prihvate onog kojeg su do jučer mrzili jer jednostavno nešto klikne među njima?

Ja si volim "utvarat", što bi rekao Ćiro Blažević, da to jest tako iako to naravno nisam doživio i nisam se morao odreći porodice radi svoje odabranice koja mi je partnerica ovdje u predstavi. Ne znam da li su to morali raditi neki drugi ali vjerujem da kad bi do tog došlo da bi velika većina nas bila spremna i na to.

Moramo Vam priznati da se predstava na početku čini la dosadna, ali da se pojavom vašeg lika Đure nekako ubrzala. Digli ste publiku, počeli su i prvi osmijesi pa je logično pitati da li je uloga takva ili ste je vi tako donijeli ?

Uloga je takva a i reditelj je insistirao na tome da to bude artizam u ponašanju jer se radi o vlastelinskoj kući a s druge strane imate suprotnost koju donosimo ja i moja porodica, to neko prizemljenje, radišnost i zdravo seljačko razmišljanje.

Jednostavno uloga je takva i mene je reditelj tako vidio a na kraju krajeva sam i ja svojim bićem, nečim što imam u sebi, pridonio tome.

Napravili ste jednu toplu, ljudsku, ljubavnu priču i čini mi se da je i brčanska publika počela uživati kako je predstava tekla i sve to traje do onog momenta kada vaš lik u predstavi nastrada. Ta tragedija mijenja sve.

Da dogodi se tragedija, jer jednostavno takav je roman. Ne znam koliko ste upoznati ali je autor Janko Matko pisao priče po istinitim događajima, on je u novinama naišao na crnu hroniku na neki naslov i od toga pravio priču. To se stvarno tako dogodilo i ta tragedija o kojoj govorite, tako da to nismo mogli nikako promijeniti.

A sad da li je to nekakvo Božje upozorenje, da se ne smiješ nikada opustiti i da nevolja vreba iza ugla pa tako je i taj konj u ovoj predstavi uzrok događaja koji u potpunosti mijenja tok priče ali i samih života. Zato ova predstava, koliko god se činila jednostavna, banalna priča ipak nosi dosta nekakvih poruka o kojima možete razmišljati ako ste normalno ljudsko biće pa vam se da da razmišljate, a ako ne niko vas ne može na to natjerati.

Radoslava Mrkšić, glumica

PRESLIKAM ONO ŠTO VIDIM U ŽIVOTU

Razgovarala: Nataša Govozdenović

Vi igrate ulogu bžBake, ona je u ulozi čarobnice, na neki način, u doslihu je sa prirodom može istinktom osetiti stvari?

Imam dojam da sve bake imaju nekakva predskazanja u sebi. Istina, naigrala sam se baka, ali u ovoj koncepciji predstave mislim da je Baka u stanju da predvidi neke stvari, jer ima ogromno iskustvo iza sebe. Dotičaj s prirodom je normalan, jer je riječ o zemlji o moći koju ona pruža. Taj eho koji joj daje životno iskusvo daje joj pravo da bude magijska.

Snažna je muzika koja se uživo izvodi predstavi, ali su moćne i bajalice koje Vi izvodite.

Razgovarala sam s redateljem dosta o svemu tome. Postoji u ovoj priči samo jedan dio koji izgovaram, jedna formula koja je zaista iz tih knjižica o vraćima toga doba, ovo drugo sam ja napisala i zapravo - hodam i pričam. Željeli smo uvesti malo mistike koja se oko tih ljudi događa. Oni su vrijedni, radni, ali kada u njihov sistem uđe nešto što ne dolazi sa zemlje, ne pripada njihovom svijetu onda se remeti red. Baka koju igram pokušava bajalicama ponovo da ga uspostavi, ali, na žalost, ne uspijeva.

Po vašem osećaju šta je ono što mi danas možemo naučiti iz te priče koja u centru ima ljubav dvoje mladih ljudi koji pripadaju različitim staležima, različitim svetovima?

Na žalost mi ni iz čega ne učimo. Mi u ovoj predstavi govorimo i o čistoći zemlje, a pogledajte naš ekosustav,

govorimo o čistoći ljubavi, o čistoći međusobnih odnosa. Mi ništa ne popravljamo, mi samo kvarimo. Mi smo, izgleda, poslani na svijet da ga kvarimo. Nikada nisam čula ni vidjela da je neka životinja napala neku drugu životinju ukoliko nije reč o borbi za samoodržanje. Mi ljudi nemamo potrebu za samoodržanjem dovoljno smo održivi takvi kakvi smo, ali zato kao da imamo poslanje da porušimo sve oko sebe. Meni je, zbog toga, žao, ne shvaćam tu potrebu da ne budemo dovoljno ljudi.

Kao glumicu, čemu Vas je naučilo iskustvo, šta Vi poput Bake iz predstave umete da doslutite, da prepozname?

Puno sam toga naučile za ove 42 godine koliko sam na daskama. Naučila sam da treba promatrati ljude i prenosići ih drugima. Ja samo preslikavam stvarnu sliku koju vidim u životu. Odrastala sam i živjela na selu, tako da mi taj milje uopšte nije nepoznat, to je sve nešto što je tu u meni. Grad poštujem, radim u njemu, ali to nije moje srce. Kroz tu ljubav prema mom rodnom selu, prema mojim prijateljima, konačno prema mojoj obitelji- to pokušavate cijelo vrjeme donijeti na scenu, ali nikad scenu u privatni život.

Publika je toplo reagovala na predstavu. Vaš ansambl važi inače za veoma dobar.

Mi smo dobar ansambl, imamo širok dijapazon glumaca po godištima, na žalost ja idem u mirovinu, po sili zakona, ove godine, ali ima zaista dobrih i perspektivnih mladih glumaca. Srednja generacija je jako dobra. Mi se volimo i pomažemo jedni drugima.

Aleksandar Bogdanović, glumac

DOLAZAK U BOSNU JE KAO DOLAZAK U ESENCIJU ILI NEKI MIT

Razgovarao: Mario Ivkić

Aleksandar Bogdanović, rođen u Osijeku 1974. godine, Akademiju umjetnosti završio je u Novom Sadu. Nakon nekoliko angažmana u kazilištima Regionala vratio se u rodni grad i otada niže uloge na sceni nacionalnog teatra. Iza sebe ima zapažene uloge u mnogim predstavama, kao i mnoge nagrade, ali primjećen je na malim i velikim ekrнима kroz filmove i TV serije. Za sebe kaže da nije na sceni da bi bio primjećen i kupio nagrade nego da publiku učini zadovoljnom. Poslu pristupa posve profesionalno i ni jedna redateljeva uloga mu nije problem. Ne ustručava se otvoreno progovoriti o svome radu, ali i cijelokupnoj tatarskoj sceni kod nas, koju vrlo dobro poznaje. U Brčkom je ove godine gostovao u predstavi HNK iz Osijeka „Moć zemlje“, igrajući ulogu seljaka Jose Krnečića. Tijekom cijele predstave dominirao je scenom i činio sojevrsni stup ansambla koji je vješto držao igru zanimljivu publici.

Djelo Janka Matka je tekst kakav je vrlo rijetko priredivan za kazalište?

Kada sam uzimao ulogu, kada smo dobili tekst da radimo, ja sam dobro proučio kada je taj pisac uopće igran. Jer moramo biti svjesni činjenice da Janko Matko nije neki prezenter dramskog teksta koji se baš intenzivno radi na scenama stare nam države. U Hrvatskoj je konkretno rađen 1944. godine, koliko se ja sjećam. I poslije toga je rađen ovaj tekst, ali mislim da je ovo praizvedba, tako i piše. Znači, ovaj tekst je prvi put rađen kod nas u HNK u Osijeku. Kako ga je bilo igrati? Uvijek kada uzmete takav

neki tekst komparirate ga s piscima toga vremena. Morate tražiti postoje li još neki pisci koji su pisali o tom razlikovnom značenju između seoskog i gradskog života. On je to vrlo rasčlanio i pisao na strani tih seljaka. Igrati ga je bilo lako. Naš ansambl je već toliko kompaktan i uigran da mi već jedno šest ili sedam godina postavljamo na sceni u Hrvatskoj najbolje predstave. Svake godine dobijamo nagrade Hrvatskog glumišta ili za najbolju predstavu, najbolji ansambl, ili pojedinačno određeni glumci.

Izazovno je igrati ovu predstavu zbog arhaičnosti tog govora i zbog te teme koja budi u nama ono mitsko. Svi smo mi negdje, ako ne u ovom koljenu, vašem i mojem, a onda smo sigurno u drugom ili trećem koljenu potekli s tog sela koje je hranilo.

Kada je riječ o starošokačkom govoru iz predstave Vi ga odlično izgovarate kao i ostali članovi ansambla.

Ja i nisam baš neki Slavonac. Završio sam novosadsku scenu glume i splet okolnosti me doveo u Osijek, iako sam tu i rođen. Na svu sreću imali smo tako dobre profesore i tako jako školstvo tako da smo sve govore radili. Nije mi bio nikakav problem to sayladati. Imali smo gospodbu koja se zvala Ana i koja nam je pomagala oko govora konkretno. Ali ima ljudi koji to jako dobro govore, ili nekih koji to manje dobro govore, ali znate kako, taj govor je alat samo, ili posljedica onoga što je Janko Matko napisao. Mada je on tu radnju smjestio u neku drugu sredinu, jer radnja se ne odvija u šokadiji, dakle Slavoniji i Baranji, nego u Zagorju. Ali mi smo to iskoristili i smjestili radnju u slavonsku ravnici. Gledali smo da to bude naš plus u predstavi. Ja se

nadam da smo uspjeli. Vidim da su ljudi razumjeli, i to je bitno. Znate kako vam je - kada igrate „Kir Janju“ ili kada igrate Držića, vi morate imati neko predznanje za to. Ali mislim da su ljudi ovdje večeras to razumjeli bez tog nekog predznanja ili obveze jer je to ipak blisko područje.

Reakcija brčanske publike na predstavu „Moć zemlje“ bila je više nego očekivano pozitivna. Jednostavno nisu štedili dlanove. Kažu članovi žirija publike, koji aplauz mjeru u sekundama, da je ovaj ansambl dobio najduži aplauz. Vjerojatno sličnu reakciju ova predstava dožvljava i drugdje. Kakav je doživljaja predstave kod publike ovdje i drugdje gdje je predstava izvođena?

Dolazak u Bosnu je kao dolazak u esenciju ili neki mit. Tko ne zna puno o Bosni, ništa nije ni naučio. Kada dolazite u Bosnu iz bilo kojeg dijela stare nam države morate doći s poštovanjem. A onda kada dođete tu onda... Mislim, igramo mi na svu sreću posvuda. Osijek ima fenomenalne veze s Mostarom, Zenicom, Tuzlom, Bihaćem i Brčkim. Ja sam šest godina u HNK u Osijeku, tako da ne znam koliko se ranije ovdje gostovalo, ali nama je to uvijek izazov jer Bosna je nekako puna života, nije puna dogmi, razumijete pravila, ona je baš jedna životna sredina i ovdje nema varanja i prevare, ovdje ljudi dobro poznaju život onakav kakav zaiste jest. Zato smatram da vrlo dobro prepoznaju i dobri ili lošu glumu.

Nadate li se nagradi ovdje?

To je aktivnost za neostvarene osobe. Previše sam ja star glumac i imam toliko nagrada tako da nisam došao ovdje po to. Naravno, video sam tko sve igra na ovom festivalu i velika mi je čast igrati s tim ljudima, komparirati se s njima, uspoređivati. No ne bih se bazirao na tome. Kako da vam kažem, bila mi je važna prva nagrada, mada vam to neki neće reći, jer prva nagdada mladog glumca nekako ohrabri da još bolje radi. Ovo sve ostalo jest čast ali i obveza za glumca. Nama je uvijek čast kada nas primijete i nagrade. U zadnje vrijeme našem ansamblu toliko dobro ide, sad će biti toliko prepotentan da će reći da su nam pohvale u zadnje vrijeme postale svakodnevica. Jednostavno se skupila jedna jako dobra ekipa. Od svugde, što je najbitnije. Znači nije samo iz Osijeka. To su glumci sa svih strana stare nam države i jednostavno su se sjajno usuglasili i ta stvar jednostavno funkcioniра već duži niz godina.

Kakav je položaj glumca danas, općenito u Regionu, socijalni i profesionalni?

Kada bih ja to sada rangirao, vjerujem da je sada glumci u Sloveniji ipak najbolje, i u socijalnom i svakom drugom pogledu. Ali i nama je jako dobro. Puno smo i mi utjecali na to da nam bude jako dobro. Ja poznajem glumce u Bosni i vjerujem da njima nije baš tako, dase jednostavno ti ljudi muče s nekim stvarima, ali to je naprosto splet okolnosti, hajdemo to nazvati faktorom sreće, gdje se tko nađe. Svaki dobar glumac, iole dobar glumac, će pronaći put sebi bilo gdje. Ako ga njegova sredina ne može ga pratiti on će otići u drugu. Tu ga ne mogu spriječiti ni pasoši, ni putovnice, ni domovnice, ni ništa.

Сусрет(и) са часописем **РИЈЕЧ**

Учествују:
Предраг Нешовић,
Жарко Миленић,
Срђан Вукадиновић,
Данијела Регоје;

22. XI УТОРАК
Дом културе, 18.00

ZEMLJA KAO ISTINA ILI ISTINITA BAJKA O LJUBAVI

Priredio: Suvad Alagić

Osim takmičarskog dijela regionalnog Festivala pozorišta/kazališta u Brčkom u kome igra osam predstava iz zemalja južnoslavenskog govornog područja i za koji se s pravom govoriti da je to, ustvari, „Festival festivala“, nepobitna je činjenica da i institucija „Okruglog stola“ koja se održava na brčanskom festivalu odmah nakon igranja predstave u Domu kulture Brčko, ima svoje ultimativno mjesto, značaj i potrebu.

Treća predstava 33. Susreta BH pozorišta/kazališta u Brčkom „Moć zemlje“, romanipisca Janka Matka, režiji Želimira Mesarića, a u izvedbi Hrvatskog narodnog kazališta u Osijeku ispunila je do posljednjeg mješta Dom kulture Brčko. Tokom igranja ove teatarski vrlo pitoreskne ali i vrlo profesionalno izvedene predstave, „Moć zemlje“, publika je često aplauzom nagradila glumce, odnosno pojedine replike. Ogroman aplauz nakon završetka komada „Moć zemlje“, gdje u prvom dijelu trujumfuje ljubav, a na kraju se sve okončara tragično zvog rata, govoriti mnogo, čak više i od nekih velikih riječi.

U predstavi su nastupili glumci: Davor Panić, Ljiljana Krička Mitrović, Ivana Gudelj, Matea Grabić, Duško Modrinić, Antonio Jakupšić, Aleksandar Bogdanović, Anita Smidt, Aljoša Čepl, Ivan Čačić, Radoslava Mrkšić, Vjekoslav Janković, Antonija Pintarić, Jasna Odorčić, Petra Blašković, Mario Rade, Miroslav Čabraja, Zorislav Štark, Damir Baković, Ivana Medić i Nikola Pavišić.

Vlado Kerošević, selektor 33. Festivala kazališta/pozorišta u Brčkom obrazložio je u okviru Okruglog stola razloge koji su ga opredijelili da baš ovu predstavu iz Hrvatske uvrsti u takmičarski dio: „Ovo je tema koja će tek biti aktualna na prostorima na kojima mi živimo. Dakle, mi živimo u vremenu i prostoru u kojima 1.000 ljudi posjeduje 90% bogastva svih ovih zemalja. Mi živimo u vremenu i prostoru u kome se mladi ljudi stide zemlje, u kome mladi ljudi ne žele da rade, mi živimo u vremenu u kojem konkretno turisti na hrvatskome moru jedu tuđu hranu, a toliko obradive zemlje стоји apsolutno neupotrijebljeno ili zloupotrijebljeno. Dakle, moto festivala „Potraga za istinom“ je ovdje klasna segregacija i ako postoji, dakle, klica istine ona je u mirisu i moći zemlje...“

Božidar Šnajder, intendant Hrvatskog narodnog kazališta u Osjeku: „Mislim da je ovdje u Brčkom bilo jedno obostrano zadovoljstvo, i nas i što se tiče publike, u svakom slučaju, i ja se nadam da ovaj susret otvara priliku za neko buduće gostovanje. Janko Matko je hrvatski pisac, namjerno kažem pisac a ne književnik, jer postoje razmišljanja da on nije bio dovoljno književnik. On nije bio u rangu Krleže, ali je bio pisac koji je bio izuzetno čitan između dva rata i onda je od 1945. jednostavno pao u zaborav. Mi u Osijeku smo ponovo došli na tu ideju da osvježimo sjećanje na tog pisca, sjećanje na Janka Matka, jer ovo što je ovdje dobro primijećeno, to nije izmišljena priča, to je isitna da sva njegova djela koja je napisao: i „Tajna“, i „Moć zemje“, i „Žrtva“, i da ne nabrajam dalje, se sva ta njegova djela temelje na autentičnim događajima iz života.“

Anel Šuvalić, član Žirija publike je prvo pojasnio da ovaj žiri ne ocjenjuje ovu predstavu i kazao da po propozicijama ima pravo na svoje javno mišljenje o predstavi, te kazao: „Ja sam večeras, iskreno rečeno, dirnut. Sami početak predstave nije mi nešto obećavao, a onda je krenulo uvođenje novih tehnologija, jednog savremenijeg pristupa predstavi, onda onog konja, njegovog kretanja po sceni, gdje je sve meni to pobudilo maštu. Ne samo meni, da kažem, nego i drugima koji su oko mene sjedili. Moram reći, nakon ovoga, imam utisak kao da ste i vi vježbali ovaj drugi dio više nego ovaj prvi dio, mislim na sam početak. Jako ste bili zanimljivi, privukli ste pažnju, gledali smo ovo što je uvaženi selektor rekao, u pojedinim momentima „ne dišemo“, u pojedinim momenitima sami sa sobom razgovaramo u pravcu -šta to hoće da se desi, šta će se to desiti... i na kraju, ja vas samo mogu pohvaliti i reći da ste dobri, čak jako dobri, i ja sam kao gledalac prezdovoljan.“

PROMOVIRAN ČASOPIS „ŽIVOT“ I KNJIGA „MASKE DRAMSKOG SUBJEKTA“ ALMIRA BAŠOVIĆA

Piše: Ivana Pirić

Treće večeri kazališnih *Susreta* upriličeno je predstavljanje časopisa „Život“ i knjige „Maska dramskog subjekta“ Almira Bašovića. Sudjelovali su: profesor Srdjan Vukadinović, profesor Vahidin Preljević, pisac i prevoditelj Žarko Milenić, autor knjige i Danijela Regoje, moderatorica.

Časopis „Život“ počeo je izlaziti još 1952. godine, da bi 2007. godine bio obnovljen u izdanju Društva pisaca BiH. Više o časopisu govorio je prof. Preljević: „Nova redakcija na čelu s preminulim Zilhadom Ključaninom, prije godinu dana je krenula u obnovu časopisa u redizajniranom, rekonceptualiziranom i moderniziranom izdanju, s tim da je zadržala klasičnu ambiciju časopisa za književnost i kulturu. U ime redakcije, zadovoljni smo rezultatima“. Preljević je publici predstavio koncepciju „Života“ – prema staroj misiji, časopis je nastavio objavljivati rukopise domaćih autora iz pjesništva, proze i drame; interkulturna misija donosi prijevode iz različitih kultura, gdje se prati recentna književna produkcija; nova misija naviještava književnost iz manjih jezika, kultura, manje poznate kod nas.

„Do sada smo u četiri broja predstavili češku književnost, sirijsku i austrijsku. Planiramo nastaviti s tom tradicijom, uvodeći perzijsku, švicarsku i druge književnosti. S obzirom da kod nas važi pravilo kako smo kultura pisaca, a ne kultura čitalaca, ovim časopisom smo htjeli to ispraviti. Predstavili smo preko dvadeset prikaza knjiga domaće i svjetske književnosti, kako bismo prezentali jedan časopis onih koji pišu, s akcentom na to da imamo što više čitalaca. U zadnjem broju časopisa, posvećenom austrijskoj književnosti i sarajevskim *Danima poezije*, dio smo posvetili i Ilmi Rakusa, ovogodišnjoj dobitnici nagrade *Bosanski stećak*“, pojasnio je prof. Preljević, naglašavajući da je taj broj časopisa, objavljen uporedo na njemačkom i na našim jezicima.

Žarko Milenić je član redakcije, a u časopisu je objavio prijevode u rubrici svjetske proze, „Đeherzadina unučad“ sa ruskog, ukrajinskog i makedonskog jezika. On se na promociji prisjetio Zilhada Ključanina s kojim je dobro surađivao, spomenuvši broj časopisa „Život“ posvećen tom značajnom književniku, te dao svoj osvrt na bogat sadržaj ovog časopisa.

Naveo je nazine rubrika u časopisu. „Časopis Život pruža bogatstvo uvida u književnost ne samo BiH, nego i cijelog svijeta. Drago mi je da je časopis nastavio tradiciju sjajnog predratnog časopisa koji sam čitao godinama“, rekao je Milenić.

Iza cijele ideje stoji prof. Bašović koji je tijekom večeri istaknuo sljedeće: „Prevodioci Milenić i Preljević dali su velike zasluge časopisu iz oblasti savremene književnosti. Časopis Život su uređivala velika književna imena od Maka Dizdara, Alije Isakovića do Meše Selimovića. Naša ideja je bila obnoviti književni život između pisaca, čitatelja i prevodilaca. Angažirali smo veliki broj autora prikaza knjiga koji vole književnost. Časopis je i produkcijski mjesto gdje nisu objavljivana samo velika imena, već je to prostor namijenjen za autore koji tek dolaze, pišu i nisu u središtu pažnje. Mi pokušavamo ponuditi ono što se trenutno piše i aktualizira.“ Prof. Bašović je istaknuo da su u redakciji i Goran Karanović iz Mostara, Jasmin Agić iz Sarajeva, te Jasna Šamić iz Pariza.

U drugom dijelu večeri promovirana je knjiga „Maske dramskog subjekta“ Almira Bašovića.

Srdjan Vukadinović pohvalio je autorovu knjigu, pojašnjavajući da se radi o refleksiji stručnih zapisa o dramskom subjektu u odnosu sa stvarateljem. „Autor se bavi licima govornog subjekta i autorskom pozicijom u dramskom i književnom dijelu. Maske dramskog subjekta su maske umjetničkih subjekata u odnosu na govoreći subjekt i autora drame.

Preljević je o knjizi rekao da je autor svoj teorijski dar sistematski proučavao kroz književnost, dok je njegov književni dar kao dramatičar ispoljen u njegovoј prvoj knjizi koja se bavi Čehovom. „Tajna se skriva u naslovu, metafori, dramskom subjektu i pitanju Šta je to, što se krije iza maske. Bašović polazi od najstarijeg pitanja u književnosti - ko govori u književnom tekstu, je li to autor ili njegova duša, književni jezik ili neka njegova unutrašnjost koja izbija na površinu. Autor to nastoji rasčlaniti, davajući svoj stav o subjektu“, rekao je prof. Preljević.

Bašović je istaknuo da se bavio ovim djelom kroz iskustvo stečeno prilikom pisanja, analizom autora i čitatelja. „Želio sam podsjetiti koliko je smrt u književnosti relativan pojam“, rekao je autor dok je tragaо za odgovorom na to pitanje.

UNIVERZALNOST PROPITIVANJA KLJUČNIH RELACIJA DRAMOLOGIJE I UMJETNOSTI

Piše: Srdjan Vukadinović

Kniiga „Maske dramskog subjekta“ autora Almira Bašovića koja se pojavila u izdanju sarajevskog „Buybooka“ je svojevrsna refleksija stručnih i naučnih zapisa o jednom mnogo širem fenomenu, nego što bi sam naslov knjige upućivao i ukazivao. Strukturirana je ova knjiga iz četiri dijela uz uvod, bibliografiju, bilješke i indeks autora.

U prvom dijelu knjige autor se bavi govorećim subjektom i autorom, odnosno licima govorećeg subjekta, kao i autorom i njegovim maskama. Drugi dio knjige tretira relaciju govorećeg subjekta i autorske pozicije u književnom djelu, dok se u trećem dijelu Almir Bašović bavi istom relacijom govorećeg subjekta i autora, ali u dramskom književnom dijelu. To iz razloga što je odnos govorećeg subjekta i autorske pozicije u književnom djelu determinisan kroz jednu strukturu i njene odnose, a u dramskom književnom djelu kroz nešto sasvim drugo. Ne mora biti u tim relacijama suštinski bitnih različitosti, ali ih ima. Na isti onaj način kao što je slučaj kada se govori o ideji djela. Ideja tekstualne potke je jedno ili može da bude jedno, a ideja same predstave je nešto sasvim drugo. Među njima može u principu da bude bitna različitost. Složenost odnosa govorećeg subjekta i autorske pozicije posebno konstuiš relacije kroz dramsku radnju i dramski lik, a sve to kroz komunikacijski niz. U tom smislu u igru se pored trijade autor – govoreći subjekat – autorska pozicija uključuje i druga trijada mnogo šira od kazališnog zahtjeva, a tiče se odnosa autor – djelo – doživljavaoci djela ili publike. Komunikacijski niz u odnosima govorećeg subjekta i autorske pozicije u dramskom književnom djelu nije moguće potpuno tretirati bez sagledavanja pozicije koja je karakteristična za cijelokupnu umjetnost, a tiče se komunikacijskog okvira autora djela i doživljavaoca čina konkretnog umjetničkog djela ili umjetnosti kao cjeline.

U četvrtom dijelu knjige autor se bavi odnosom govorećeg subjekta i autorske pozicije na primjeru drame s kraja XIX i početka XX stoljeća. Kao primjer uzete su drame čiji su autori: Bernard Shaw, Oscar Wilde, Artur Schnitzler, Anton Pavlovič Čehov i Miroslav Krleža.

Iako je u podnaslovu naglašeno da se knjiga bavi govorećim subjektom i autorskom pozicijom na primjeru drame s kraja XIX i početka XX stoljeća ova knjiga svojom konotativnom dimenzijom tretira dva mnogo šira određenja i dvije reakcije koje su bitne ne samo za kazalište i dramske umjetnosti već za cijelokupni sustav umjetnosti.

Jedna relacija je umjetnik – djelo – publika, koja se protiče kroz već naglašeni kontekst ili okvir autor – govoreći subjekat i autorska pozicija. A druga je odnos starog i novog u umjetnosti.

Kada je ova prva stvar u pitanju relacija između umjetnika, njegovog djela i publike u svim umjetnostima, a ne samo u teatarskoj je nešto što traži svojevrsnu sinergiju. Nema djela bez umjetnika, a svoje ovaploćenje djelo postiže u reakciji publike. Nijedan stvaralac ne stvara samo za

sebe. Isto tako dramski subjekat ispoljen kroz svoje maske prema autoru i njegovoj poziciji se nalazi u svojevrsnoj kreativnoj sinergiji.

S druge strane danas se sklono u umjetnostima, i u nauci, sve proglašiti novim i modernim. Propitujući odnos govorećeg subjekta i autora, Almir Bašović gradi tu relaciju kroz strpljivo i precizno istraživanje o onome što se o ovom fenomenu može susresti u literaturi. Tako dolazi do ključnih zaključaka o tome što je to novo. Pri tome daje jednu ključnu odrednicu da se ono što se da opisati kao novo ili moderno je zapravo tako tretirano zbog „izostanka starog“. A izostanak starog nije tu prisutan zato što nema dokaza i dokumenata o odnosu subjekta i autora kroz istoriju, nego zbog nespremnosti da se vizurom preciznog istraživača uključi u sve to i isto se propita.

Almir Bašović

Autor knjige „Maske dramskog subjekta“ nije sublimirao samo književna ili teatrološka znanja i proučavanja i fokusirao ih na ključni predmet svoga istraživanja. On je koristio i plasirao u ovoj knjizi i filozofska, sociološka, istorijska i teorijsko umjetnička proučavanja svega onoga što može imati dodira sa trijadem autor – dramski subjekat – autorova pozicija, odnosno umjetnik – njegovo djelo – publika.

Zamisao ovakvog štiva i ovakih knjiga je da prije svega podstaknu mlađe istraživače koji imaju afiniteta prema teatru i cijelokupnoj umjetnosti da pokušaju da se bave ovim fenomenima na način kako to radi Almir Bašović i da im to postane način djelanja i relacija njihovog stvaralačkog i kreativnog subjekta sa njima kao autorima.

Предраг Нешовић

„МРЕШЋЕЊЕ“ ЉУДИ И НЕЉУДИ

„Шаран (*Cuprinus carpio*) је наша најпознатија риба. Човек је насељио у својој близини зато што од ње има користи. Брзо се размножава (мрести). Лако се чува, а месо је изузетно укусно. Избирљив је у храни којом се храни. Тражи друштво и најчешће живи у јатима. И зато брзо умире од туге, кад остане сам. С јесени проналази мирно, дубоко место, где проводи зиму у полусну. О мрешћењу ове рибе испредају се легенде. И да не поседује многобројне непријатеље, за неколико година би је било у води више од воде. Шаран је мирољубив, али много паметан. Мудар, чак се може рећи. А када затреба, лукав. Покретљив. Борбен. Ако се нађе уловљен рибарском мрежом, настоји свим силама, и на све могуће начине, да се ослободи. Када му ништа друго не преостане, покушава чак скоком преко мреже. До самог неба, ако је потребно. Зато, увек се поставља питање: Ко – кога? Риболовац – шаран или шаран – риболовац? Мамац гризе са много опреза, а кад се закачи, бори се свим силама за свој голи живот.“

„Мрешћење шарана“ Александра Поповића је комад чије се бављење историјским догађајима означава једну јасну линiju критичког преиспитивања наше запретене прошлости. Прича је суморна слика из миљеа у коме живе људи с којима лако саосећамо, који трпе разне непријатности, који на својствен начин настоје да се изборе за позицију у животу. Ако прихватимо да писац бира такав угао, како би изразио оно што је наумио, тешко да му можемо приписати необјективност или једностраницост. Он је одабрао да говори о овој теми, на сопствен начин. Он не пише историју. Он транспонује реалну прошлост и догађаје, у којима је и сам учествовао, у драму која и данас изазива одређене и конкретне ефекте. То, dakле, и јесте комад писца који добро зна како је било, али је начин гледања донекле померен.

Оно што литературу Александра Поповића чини својеврсним „театром апсурдом“ (мотиви и ситуације наизглед засновани на премисама, узрочно-последична некохерентност, растреситост драмског сижеа и др.), присутно је мање или више и у овом, свакако најбоље написаном његовом комаду. Међутим, тачно одређено време и конкретни историјски догађаји о којима се у комаду распреда, уз све логичне и познате

реперкусије и ломове који се збивају у људским главама и душама, изнудили су и од зорног опсерватора, какв је Александар Поповић, нове и оштрије углове посматрања.

Иако га многи одавно сматрају класичним, његов чувени драмски комад „Мрешћење шарана“ по свему судећи, у стању је да развеје скептицизам, и да са његовог аутора најзад скине хипотеку пуког сликара менталитета и неких, углавном, неважних ствари. Делимично још увек забављено нашим наравима, сочиво његовог близкозорја у овом комаду се неочекивано удаљује до растојања са којег се ситни људски поступци замуђују, постају мање приметни, а изоштравају се до бола неки судбински и суштински. У фокусу је такво време (1948-а година) у којем нарави прерастају у страсти а ситни интереси у „крупну политику“, време у којем заслуге и интереси мењају власнике, а наизглед проста и јасна питања постају питања живота и смрти.

Линија његове драмске приче и даље меандрира, али не понире. „Мали човек“, па чак и када је експерт за рибе (*Cuprinus carpio*), и даље је заокупљен својим свакодневним бригама. Али сада само до „оног камена и оног гребена“ (буквалног и симболичног Голог отока), где престају ситна трвења и где почињу тешки испити изјашњавања, сналажења и несналажења догађајима који и од „малих“ и од „великих“ траже да се, често и мимо својих моћи, преко ноћи уздигну до њиховог не само етичког и политичког, већ и историјског значења. Зашто у тој „борби за одржање“, у овом комаду, учествују све сами превртаци, будале и мућкароши са обе стране барикаде, може се видети да то није пишчев превид, већ природа жанра у коме се набој негативних црта његових „јунака“ доводи до белог усијања.

У сваком случају „Мрешћење шарана“ је један сложен и у неким аспектима можда контроверзан текст али у основној намери истинит и поштен, једна античеховска антикомедија, која не изазива „смех кроз сузе“, већ кроз згражање, кроз провоцирање и преиспитивање наших савести...

Реализатори, глумци и редитељ, у оваквим расплинутим оквирима самог текста, нису могли да се крећу сасвим комотно. Што је пред њих постављало додатна, свакако сложенија домишљања, па смо гледали несрећна решења са гласачком кутијом и тоалет-папиром као гласачким листићима. То свакако, није Александар Поповић. То је био ризик да пишчев искорак из комедије нарави и ситуације у политичку трагикомедију анулира или, пак, непотребно

подвуче (читај претера). У првом случају је деградирана нова димензија Поповићеве драматургије, у другом је политички аспект претворен у политичарење. Док је у оба случаја дошло до изневеравања основне замисли комада. Осим тога, представи је тешко одредити жанр (у широком распону од комедије ка трагедији) што се неминовно одражава и на језик којим се глумци служе, који је недовољно избрушен и приватно интониран.

Редитељ је доиста видео овај комад као аутентични исечак стварности која траје, као истинито сведочење о једном преломному тренутку чије буре досежу до наших дана. Покушао је да ту стварност и то време „сагледа“ изван визуре и императива писца, своју пажњу је покушао да задржи на обликовању људи и карактера, на њиховим хуморно-трагичним поступцима и преокретима, на детаљима који су их чинили животно могућим и уверљивим. Али ансамбл је, чини нам се, имао несхватаљив отпор. Има се утисак да су се глумци „отргли“ редитељу па су у неколико наврата солирали што је било нешто изван представе.

Пристојан глумачки посао одрадила је млада Христина Поповић у улози Мице, ветропирасте жене професора Грацина. Смислом за персифлажу и еротску кокетерију она се трудила да дочара меркантилност једне расне жене (уз то још са периферије), типичне малограђанке. Оливерић се потрудио да оствари промишљеном игром уверљив лик кума Свете, „господина“. Злосрећни пад Васе Вучуровића од човека на власти до руине од човека после повратка са Голог у егзбиционим назнакама (уз употребу хармонике) је пред гледаоце донео Ненад Јездинић. Тихомир Станић је у овој представи имао пре свега улогу спасиоца, наиме ускочио је у рулу уместо болесног колеге Светозара Цветковића и све време се са тим теретом трудио да буде одмерен и поуздан. Дубравка Мијатовић (као професорка Боса Катанић) и Виктор Савић (као заставник Лаза Паунов) чинили су гротескни дует паролаша и препрека револуције. У несрећном сценском решењу представе у улози Матеиџе нашла се глумица Драгана Ђукић која је требала нешто да симболише али се не зна шта. Иван Јевтовић, иако већи део представе не говори, дорастао је обављеном задатку.

Под знаком питања је декор представе: и сценограф и редитељ у реализацији су понудили и буквално и метафоричко. Тоалет папир као реквизит, није у потпуности у складу с драмским проседеом. Више је збуњивао него што је помогао разумевању представе. Костими збуњујући (капа Капетана ОЗН-е уз кецељу касапина).

На крају, представа је значајна из једног разлога јер је опомињућа. Ако знамо да позориште не мења свет али може да утиче, ова представа нам је потребна да нас опомене, да нам се не догоди да да у скорије време добијемо неки „нови Голи оток“.

MALI LJUDI I VELIKE PROMJENE

Piše: Elvis Ljajić

Drugog dana 33. Susreta pozorišta/kazališta Bosne i Hercegovine u Brčkom publika je imala priliku pogledati predstavu beogradskog Ateljea 212 *Mrešćenje šarana*, koju je po tekstu Aleksandra Popovića režirao Milan Nešković.

Neškovića smo imali priliku i na 32. susretima, na kojima je bio sa još jednom Popovićevom dramom, *Belom kafom*. Ono što smo imali priliku pogledati sinoć nas je uvjerilo kako je Neškovićevo ozbiljno, studiozno (sada već) i dugo bavljenje Popovićem dalo rezultata. Sinoć smo, naime, pogledali dobru predstavu.

Scena je postavljena tako da su desni i lijevi zid što su bliže rikvandu bliži jedan drugom, napravljeni od vrata, od kojih su neka funkcionalna a neka ne. Rikvand su velika, ogromna, visoka vrata, zapravo jedina kroz koja likovi doista otići i doći. Ovakva scena stvara osjećaj tekobe, pritskanja, klaustrofobije, a ta silna vrata uopšte ne nude izlaz. Naprotiv, samo povećavaju broj mogućnosti pogrešnih izbora.

Nešković je uradio dobar posao i veoma dobrom glumačkom podjelom – glumci su igrali ujednačeno, i to ujednačeno dobro. Na Susretima nismo imali priliku pogledati Svetozara Cvetkovića u ulozi Profesora, ali se Tihomir Stanić, kao njegova zamjena, sjajno uklopio u igru ostatka glumačkog ansambla.

Posebno je dobar način na koji se odlučilo igrati pisca koji se smatra jednim od najvećih srpskih dramskih pisaca u skorijoj historiji. Iako se komad bavi užasnom sudbinom jedne porodice i nekolicine njima bliskih ljudi, odigrano je bez mrve patetičnosti, prekidajući te mučne epizode humorom.

Ova predstava je i školski primjer dobrog tempa i ritma predstave. Kako se u predstavi stalno mijenjaju odnosi moći, odnosno stalno se mijenja ono što je zvanično ispravno, te promjene omogućavaju jednostavno postavljanje ritma, a tempo je u skladu s odlukom da se *Mrešćenje šarana* igra kao komedija. Promjene odnosa moći iz scene u scenu su naglašene i dodatno objašnjene songovoma, koje daju suptilnu najavu onoga što slijedi.

Upravo su to promjene ono što je izuzetno bitno u ovoj predstavi. Stalna obrtanja i promjene sistema vrijednosti, nesigurnost i strah, nemogućnost da se dokuči šta je zapravo ispravno a šta ne, dovela su svakog od likova u situaciju da jednom bude tlačitelj, da bude taj čija se sluša i po čijem se metru mjeri svijet. Otvaranje te mogućnosti da svako od likova na sceni, a samim tim i svako od nas, može da bude okrutni tiranin samo ako mu se da šansa, je pomalo zastrašujuća. Zato nas ova predstava podsjeća na to kako su te i takve promjene stalne, kako se ponavljaju iz generacije u generaciju, i kako je njima najteže i najizazovnije ostati čovjek.

Nešković je napravio dobru predstavu, koja je i zabavna, duhovita i s britkim humorom, ali poslije koje shvatimo da smo se sve vrijeme sebi smijali.